

מאירי ב"ק נח. - מה שבארנו במשנה שאף בנתחבטה על הירקות משלמת מה שנהנית כשלא נפלה על הקרקע אמרו עליה בגמרא מהו דתימא מבריא ארי מנכסיו הוא ולא לישלם מידי שאין כאן אלא הברחת ארי ר"ל הצלת בהמתו שלא נחבט בקרקע ופירשו גדולי המפרשים דמצוה הוא דקא עביד קמ"ל דכי הוי חייב להצילו מדעתו כלומר דאיתיה תמן אבל היכא דליתיה לא מיחייב אי נמי מבריא ארי דוקא דלית ליה פסידא האי אית ליה פסידא... וזו שאמרו בפרק הגוזל בשטף נהר חמורו וחמור חברו והציל את של חברו והניח את שלו שנוטל שכרו ואין דנין אותו כמבריא ארי אע"פ שמדעתו עשה וכן שבמשיב אבדה אמרו היה בטל מן הסלע נותן לו כפועל בטל אע"פ שמדעתו עשה תירצו הם שכל שמציל לגמרי אינו קרוי מבריא ארי ואין הברחת ארי אלא כל שמציל מפחד ההפסד קודם שיבא ופורע חוב חברו אינו הצלה ממש שהרי אמרו בתלמוד המערב מפייס הוינא ליה ומחיל וכן זן את אשתו שמא תצמצם ותספיק במעשי ידיה או ירויח לה אביה או אחיה ומתוך כך קראוהו מבריא ארי ויש מתרצים דכל שאין לו עליו שום סרך צווי בית דין כגון פורע חוב חברו וזן את אשתו הוא מבריא ארי אבל שומר אבדה ושופך יינו מפני דבשו של חברו ומציל חמורו של חברו ששוה יותר צד מצוה איכא ואינו קרוי מבריא ארי ואף בכל זה אי אפשר להסכים כל השמועות לענין אחד וצריך לחזור בטעמים אחרים להרבה מהם

רשב"א ב"מ לא: - ויש מקשים ולמה נותן לו כלום והלא מבריא ארי מנכסיו הוא ומבריא ארי מנכסיו חברו הא פטור, ולא תימא דוקא בשלא הפסיד כלום מחמת שהבריתו שהרי שנינו בנדרים פ' אין בין המודר המודר הנאה מחבירו זן אשתו ובניו ובנותיו כשהן קטנים ופורע לו את חובו ופרישנא טעמא התם משום דמבריא ארי מנכסיו הוא, וי"ל דהתם דמדעתא דנפשיה קא מברח ליה פטור הלה ואע"ג דמטי ליה פסידא אבל הכא דחייבתו התורה להחזיר לא אמרה תורה אבד את שלך והשב אבדה לאחיק. והרמב"ן ז"ל תירץ דשכר פעולה ממונא דמטי לידיה דבעל אבדה [היא] ודמי לפועל שעשה מלאכה בשל חברו דנותן לו מה שההנהו, אבל פורע חובו של חברו וכיוצא בו דלא מטי לידיה דבעל הבית אלא מחילת חובו של זה וסלוק נזקו ממנו, מבריא ארי מנכסיו חברו הוא ואע"ג דאית ליה פסידא פטור

שו"ת שבות יעקב ח"א ס' קנח - מעשה שהיה בא לפנינו אחר השריפה הגדולה פה קהלתנו שנת תמ"ט לפ"ק שנשרף כל הק"ק ובית אחד ניצל שהיה בה ג' בתים ובנינים זה על גבי זה וכראות העליון שהשריפה היה מצידו צדדים שיבר הגג מעליה כדי שלא ידלק הבית וניצל הבית ואחר כך תובע לתחתונים שיתנו גם המה לסיועת הגג אף שעל העליון לתקן הגג היינו היכא שמתקלקל מחמת עצמו משא"כ עכשיו שקלקל בידים כדי להצילו מהשריפה והצלתו היה הצלתם גם המה יתנו חלקם אי טענתו טענה או לא:

תשובה הנה נראה לכאורה דטענת העליון טענה היא ולא הוי כמבריא ארי מנכסיו חבירו כדמסיק בש"ס בפי' הכונס דף נ"ח ע"א מבריא ארי מנכסיו חבירו לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא ואף לפי מה שפי' התוספת והרא"ש והמרדכי שם דמדעתו אע"ג דאית ליה פסידא הוי כמבריא ארי והכי קי"ל כמבואר בח"מ סי' קכ"ט גבי פורע חובו של חבירו מ"מ הא מסיק שם התוספת והרא"ש והמרדכי וז"ל ונראה לר"י דמבריא ארי שאינו נוטל שכר היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק אבל אם הדבר ברור וקרוב לודאי שיבא הפסד אז ודאי נוטל שכרו וא"כ כאן בנדון דידן הוא ג"כ קרוב לודאי כיון שכל סביביו אכלה אש והגג של עצים דשכיח אש גביהו כדאיתא בש"ס /ב"ק/ דף ס' ע"א והצלה זו הצלי מצויה שכן הדרך אצל כל שכיני השריפה לסלק הגגות כדי שלא יאחז האור בהם...

סימן קמא

בענין חיוב השתתפות השמירה מגנבים

מה ששאל מע"כ בענין שכונת נוה יעקב שהיושבים למטה הם קרובים לשכונת הערבים, והם גונבים אללהם כל לילה, ע"כ הוצרכו לשכור חברת שמירה על כל לילה, ועמה הם באים בטענה לשכניהם שגרים יותר למעלה שגם הם ישמחו בהוצאות האלו, וטענתם דאילו הם לא היו גרים שם היו הם הקרובים הראשונים לשכונת הערבים והיו גונבים אללהם, ע"כ השאלה.

הנה זה פשוט דאם יוכחו אלה הגרים למעלה שלפני שבאו השכנים החדשים למטה מהם לא היו הערבים גונבים אללהם, טדאי העליונים שנכנסו מקודם אין עליהם שום חיוב להשתתף בהוצאה זו, דהרי מוכח דמעשי הגניבה אלל התחמונים היוחר קרובים, אינו משום דהם הראשונים הגרים על ידם, אלא כל מעשי הגניבה הוא רק משום שנתקצו אליהם, וכל הנדון הוא רק היכא דנתכרר דמקודם ג"כ כשהם היו הראשונים היו כן גונבים אללהם, אע"פ שהיו מרוחקים יותר, משום דהיו באים לגנוב מהראשונים שהם פוגשים לגנוב, ונכה"ג יש לדון מה דדן מעלתו אי יכולים לחייבם בהשתתפות חיוב השמירה גם הדרים יותר למעלה, שמקודם, הם היו הקרובות של הגנבים.

אולם לכאורה אי אפשר לחייב אותם, דהרי התחמונים הוא בגדר מצריח גנבי מנכסי חברו, ומצואר בתוס' ב"ק דף נח ע"א תוד"ה א"ג מצריח, וכן צרא"ש שם, דבענין מצריח, שלא יהיה מדעתו וגם אית ליה פסידא,

או לא חשיב מצריח ארי, אבל נחד מינייהו או לית ליה פסידא או הוה מדעתו, אפילו אית ליה פסידא, או שלא מדעתו ולית ליה פסידא, חשיב מצריח ארי, או שיהיה דבר צרור שצא לידי הפסד, וכאן הוה מדעתו וגם לית ליה פסידא דבין כך צריכים לשמור להני ששכרו אותם, וגם לא צרור שיזקו ואפי" לא ידוע למי יגנוב, ונכה"ג טדאי הוה מצריח ארי.

אולם מה שיש לדון כאן הוא מטעם אחר, דיכולים החושבים הקרובים לטעון דמגיע להם שכר מצד דהם עלמס חברת שמירה להני דגרים יותר רחוק, עי"ז שהם גרים למטה יותר קרוב לערבים, דעי"ז הם לא באים להני שגרים יותר רחוק, וא"כ הרי הם חברת שמירה שמגיע להם שכר שמירה, דהרי שומר נמי כעושה מעשה דמי, כדאמרינן בהשוכר את הפועלים, אולם נאמת מה שגרים שם אינו מצד שהם רוצים להיות חברת שמירה, אלא שם מצאו את דירתם, והם נמצאים שם משום שרוצים להיות בדירתם, אלא דממילא יוצא דהם שומרים לאלה שגרים יותר רחוק, ולכן אף דנמצאות הם שומרים, מ"מ אף אחד לא צוה להם לשמור, ולכן אפילו אם נדון שהם חברת שמירה, מ"מ אף אחד לא צוה להם לשמור, ולכן אינם אפי" בגדר שומר חנם, ואין שום חיוב לשלם להם מצד הדין, וכמש"ג.

נאם ישראל יעקב פישר